

KLIŪTIS - PRIEŽASTIS

Žmogus pirmą kartą būklėje neturi nieko.

Tarp jo poreikių ir jų patenkinimo nusidriekia begalė kliūčių, kurios įveikiamos darbu. Štai kas įdomu išsiaiškinti: kokiu būdu ir kodėl tos pačios kliūtys, kurios trukdė jo gerovei, tapo, jo akimis žiūrint, jo gerovės priežastimi.

Man reikia nuvažiuoti šimtą mylių. Bet mano kelyje manęs laukia kalnai, upės, pelkės, neįžengiami miškai, valkatos, vienu žodžiu - kliūtys; kad įveikčiau šias kliūtis, turiu arba pats padėti daug pastangų, arba, jeigu tos pastangos bus atliktos kitų, turiu už jas mokėti. Visiškai akivaizdu, kad mano padėtis būtų žymiai geresnė, jei tų kliūčių nebūtų.

Kad pragyventų ilgą virtinę dienų, skiriančių lopšį nuo kápo, žmogus turi suvartoti maistui daugybę produktų, apsisaugoti nuo orų netikėtumų, sergėtis pavojų ir gydytis nuo ligų. Alkis, troškulys, liga, karštis, šaltis - visa tai yra kliūtys, kuriomis apstatytas jo gyvenimas. Gyvendamas už visuomenės ribų, jis turėtų jas šalinti medžiokle, žvejyba, žemdirbyste, verpimu, audimu, namų statyba; ir, suprantama, jam būtų naudingiau, jei šių kliūčių būtų mažiau arba išvis nebūtų.

Visuomenėje žmogus nesigrumia asmeniškai su kiekviena iš šių kliūčių, tai daro už jį kiti; mainais į tokią paslaugą, jis imasi darbo šalindamas kurią nors iš kliūčių, kuriomis apstatyti jo kaimynai.

Akivaizdu, kad ir vienam žmogui, ir visiems žmonėms, t. y. visuomenei, būtų naudingiau, jei tos kliūtys būtų menkesnės arba jų būtų mažiau.

Pasigilinus į visuomeninių reiškinių ir žmonių norų pokyčius, atsiradusius dėl mainų, galima lengvai pastebėti, kokiu būdu pradėta painioti reikmę su turtu ir kliūtį su priežastimi.

Darbo pasidalinimo ir mainų galimybės padarinys yra tas, kad kiekvienas žmogus, užuot šalindamas savo paties naudai visas jį supančias kliūtis, užsiima tik viena kuria nors kliūtimi ją šalindamas ne vien sau, bet ir kitiems žmonėms, kurie savo ruožtu, teikia jam tokią pat paslaugą.

Iš čia seka, kad žmogus įžiūri savo gerovės priežastį toje kliūtyje, kurios šalinimu jis užsiima kitų žmonių labui. Kuo ši kliūtis didesnė, rimtesnė, apčiuopamesnė, tuo daugiau jo kaimynai bus linkę jam atsilyginti už jos šalinimą - šalindami jo labui jį varžančias kliūtis.

Antai medikas neužsiima kepimu sau duonos, drabužio sau siuvimu, savo instrumentų gaminimu. Tai už jį padaro kiti; o jis gydo jų ligas. Kuo tos ligos gausesnės, rimtesnės ir dažniau pasikartojančios, tuo mieliau ligoniai

sutinka dirbti jo asmeninei naudai. Šiuo atžvilgiu liga, t. y. bendra žmonių gerovės kliūtis, yra asmeninės mediko gerovės priežastis. Visi gamintojai savo pačių atžvilgiu daro tą pačią išvadą. Laivyno savininkas turi naudos iš kliūties, vadinamos atstumu; žemdirbys - iš to, kas vadinama alkiu; audėjas - iš šalčio; mokytojas gyvena iš tamsumo; juvelyras - iš puikybės; notaras - iš galimo nesąžiningumo, panašiai kaip medikas - iš žmonių ligų. Vadinasi, visiškai teisinga, kad kiekvieno žmogaus užsiėmimo tiesioginė nauda pareina nuo tos kliūties, kurios šalinimu jis užsiima, egzistavimo ir didėjimo.

Tai pastebėję, kai kurie teoretikai šiuos asmeninius motyvus deda į viso savo mokslo pamatus ir sako: reikmė yra turtas; darbas yra turtas; kliūtis gerovei yra gerovė. Dauginti kliūtis reiškia skatinti pramonę.

Jiems iš paskos eina valstybės vyrai. Jų rankose viešoji valdžia, ir kas dar gali būti natūraliau, kaip panaudoti ją kliūčių dauginimui ir stiprinimui, nes juk taip didėja ir plinta turtas? Jie sako, pavyzdžiui; "Jei neleisime įsivežti geležies iš tos šalies, kur yra jos perteklius, tai sukursime kliūtį jai griauti. Susidūrę su šia kliūtimi, žmonės turės mokėti už tai, kad ji būtų pašalinta. Dalis mūsų piliečių užsiims jos šalinimu, ir ji juos praturtins. Ir kuo ji bus stipresnė, kuo mažiau bus geležies rūdos, kuo labiau ji bus neprieinama, kuo sunkesnis bus jos parsigabenimas, kuo toliau ji bus nuo jos vartojimo vietos, tuo daugiau rankų bus užimta geležies apdirbimo pramonėje su visomis jos atšakomis. Todėl turime pašalinti iš vartojimo svetimšalių geležį, pastatyti kliūtį, kad sukurtume ją šalinantį darbą".

Toks pat samprotavimas veda prie mašinų draudimo.

Mums pasakys: štai šie žmonės neturi kur laikyti vyno - tai kliūtis; o štai kiti žmonės, kurie užsiima jos šalinimu, darydami statines. Vadinasi, mes turime džiaugtis kliūties buvimu, nes ji duoda tautai darbo ir praturtina dalį mūsų piliečių. Bet štai išrandama mašina, kuri nukerta ažuolą, jį nugeni, supjausto į daugybę lentų, sujungia jas ir taip pagamina statines. Kliūtis tapo žymiai mažesnė, ir kartu su tuo sumažėjo kubilių pajamos. Turime išsaugoti kliūtį ir kubilių pajamas. Turime uždrausti naudojimąsi mašinomis.

Kad įsitikintume šios išvados klaidingumu, pakanka suprasti, jog žmogaus darbas yra ne tikslas, o priemonė. Jis niekada neliks nepanaudotas. Jeigu neliks vienos kliūties, jis ims šalinti kitą, ir visuomenė išsivaduos nuo dviejų kliūčių tuo pačiu darbo kiekiu, kuris šalindavo tik vieną iš jų. Jeigu kubilių darbas kada nors taptų nereikalingas, jis rastų sau kitą pritaikymą. Bet jūs paklauskite, - kuo jis bus atlygintas? - Tuo pačiu, kuo jis atlyginamas dabar, nes jeigu dalis darbo išlaisvinama dėl kliūties pašalinimo, tai kartu išlaisvinama ir atitinkama atlyginimo dalis. Jeigu kas sakys: žmogaus darbui neliks užsiėmimo, - tai jis turės įrodyti, kad žmonija nustos susidurti su kliūtimis. Bet tada pats darbas, tapdamas neįmanomas, taps ir nereikalingas.

Mums nebus kas veikti, ir visų mūsų poreikių ir norų patenkinimui pakaks išstarti: tebūnie.

Vertė Algirdas Degutis

Frederic Bastiat

EKONOMINIAI IR POLITINIAI ESĖ

Sudarė A. Degutis

Pasirašyta spausdinti 1992 06 01. SL Nr.344. Formatas 60×80/16

Popierius spaudos. 7,2 sąl.sp.l. 7,5 apsk. leid.l. Tiražas 1000 egz. Užsakymas
129. Kaina sutartinė.

Spausdino KTU, K.Donelaičio 73, 3006 Kaunas